

Z. Br.

Interesujące przyczynki do historii gramatyki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/1-2, 189-190

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Z HISTORII NAUCZANIA W GDAŃSKU

Kwartalnik „Przegląd Historycznooświatowy“ w jednotematycznym nrze 2/1964 zajmuje się problematyką Pomorza Gdańskiego i Powiśla. Spośród prac zamieszczonych w tym numerze warto wymienić Kazimierza Kubika *Postępowe tradycje oświatowe w Gdańsku z czasów I Rzeczypospolitej*, gdzie zostali ukazani m.in. działający w Gdańsku uczeni. Szczególną uwagę autor poświęcił medykowi Janowi Placotomusowi, historykowi Joachimowi Pastoriusowi, matematykowi i astronomowi Piotrowi Krügerowi (jego uczniem był Heweliusz) oraz roli gdańskiego Gimnazjum Akademickiego — głównie zresztą studium medycznego Gimnazjum, a także szkole technicznej utworzonej w 1707 r. przez Pawła Patera¹.

Numer zawiera też dwie bibliografie. Jedna z nich, Jerzego Szewsa, podaje publikacje z lat 1945—1963 dotyczące oświaty i wychowania na Pomorzu Gdańskim od XIV w. (ponad 200 pozycji). Ponieważ autor nie zaznacza w przedmowie, że jest to tylko wybór prac, rozumieć należy, że bibliografia ma być kompletna. W takim razie jednak widać nieco braków.

W dziale III, gdzie zebrano prace poświęcone m.in. pedagogom zasłużonym na polu naukowym, brak jest kilku prac o Mrągowsiuszu, np. A. Wakara *Krzysztof Celestyn Mrągowsiusz* (Olsztyn 1956); brak biogramu M. T. Hubera — choćby doskonałego biogramu pióra W. Olszaka w t. 10 *Polskiego słownika biograficznego*, mimo że uwzględniono z tegoż *Słownika* biogram B. Hummela; brak także wielu wspomnień pośmiertnych o innych profesorach Politechniki Gdańskiej, zamieszczonych w czasopismach technicznych i naukowych.

W dziale IV-2 umieszczono m.in. artykuł poświęcony Szkole Rybołówstwa Morskiego w Gdyni, nie podano natomiast ważnych pozycji dotyczących Państwowej Szkoły Morskiej w Gdyni, początkowo w Tczewie, choć jest ich kilka, np.: M. Bukar—Wałdowa, *Szkoła Morska w Tczewie (1920—1927) i statek szkolny „Lwów“ (1920—1929)*. „Materiały do 40-lecia Polski na Morzu“, z. 3/1959, ss. 3—35; A. Garnuszewski, *Pierwsze lata Państwowej Szkoły Morskiej*. „Technika i Gospodarka Morska“, nr 11/1960, ss. 345—346.

W dziale IV-3, gdzie zebrano prace o szkołach wyższych, brak jest np. książki P. Jasienicy o Politechnice Gdańskiej *Zakotwiczeni* (Warszawa 1955); brak „rocznicowych“ artykułów o Politechnice oraz o Wyższej Szkole Ekonomicznej w Sopocie pióra ówczesnych rektorów tych uczelni, S. Hückla i S. Matysika, w „Technice i Gospodarce Morskiej“, nr 10/1955, ss. 249—250 i nr 11/1955, ss. 278—279; brak wydawnictwa *Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Sopocie 1945—1955* (Sopot 1955).

W dziale V (*Z życia i działalności młodzieży*) nie ma np. artykułu poświęconego założonemu w 1924 r. polskiemu Kołu Studentów Techniki Okrętowej Politechniki Gdańskiej „Korab“: *Koło „Korab“, jego dzieje i praca*. „Technika Morza i Wyrbrzeża“, nr 5—6/1949, ss. 5—16.

Zygmunt Brocki

INTERESUJĄCE PRZYCZYNKI DO HISTORII GRAMATYKI

Regina Jefimow opublikowała w nrze 4—5/1963 „Języka Polskiego“ pracę *Stojeński i Volckmar. Przyczynek do dziejów polskiej gramatyki*. Jest to analiza porównawcza pierwszego podręcznika gramatyki polskiej, napisanego przez Pio-

¹ Por.: K. Kubik, *Profesor Paweł Pater, pionier kształcenia technicznego w Gdańsku*. W tomie zbiorowym: *Gdańskie Gimnazjum Akademickie*. Gdynia 1958, ss. 80—152.

tra Statoriusa-Stojeńskiego, Francuza z pochodzenia, *Polonicae grammatices institutio* (Kraków 1568) oraz drugiego z kolei podręcznika, *Compendium linguae Polonicae* (Gdańsk 1594), Mikołaja Volckmara, Niemca z pochodzenia, nauczyciela języka polskiego i łaciny w gdańskim Gimnazjum Akademickim. Drugi podręcznik był kilkakrotnie wznawiany.

Sygnalizowana tu praca jest interesująca nie tylko z punktu widzenia historii języka polskiego, lecz również — historii filologii polskiej. Dla obydwu tych dziedzin ciekawe i pożyteczne byłoby dokładne zbadanie innych najdawniejszych podręczników gramatyki polskiej, np. J. Gadebuscha, J. Roterera, F. Mesgniena, Z. Kontzewitz-Kotzera, M. Dobrackiego, J. Wojny — co postuluje Regina Jefimow w zakończeniu pracy.

Wolno spodziewać się podjęcia podobnych opracowań przez tę samą autorkę, która krytyczny rozbiór *Compendium* [...] przedstawiła jako pracę magisterską w gdańskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej w 1957 r., a na dalszy rozwój zainteresowań historią filologii polskiej i jej zastosowań wskazała odczytem w Kole Gdańskim Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego w maju 1964 r. *Nauczanie języka polskiego w Gdańsku w XVI—XVII w.*

Z. Br.

POCZĄTKI SŁOWIAŃSKIEJ LEKSYKOGRAFII MORSKIEJ

W numerze 2/1964 „Poradnika Językowego“ ukazał się artykuł Z. Brockiego *Początki jugosłowiańskiej, rosyjskiej i polskiej leksykografii morskiej*. Przedstawiono tu morską leksykografię serbo-chorwacką w okresie od końca XVII w. do 1901 r., rosyjską w latach 1697—1840 i polską w okresie 1899—1921, wzmiankując też o polskich słownikach orylickich i flisackich od 1835 r. Wspomniano również o początkach słoweńskiej leksykografii morskiej; są one zupełnie niedawne. Pierwszy słownik ze słoweńską terminologią morską ukazał się dopiero w 1961 r.

B. I.

O BADACZACH KASZUBSZCZYZNY

W miesięczniku „Litera“, w nrze 1/1964, T. Bolduan zamieścił artykuł *Spór o doktora Lorentza*, przedstawiający działalność slawisty niemieckiego Fryderyka Lorentza (1870—1937); jednego z najgruntowniejszych badaczy i znawców gwar kaszubskich. Choć ostateczny bilans działalności naukowej Lorentza wypadł na korzyść Polski, to jednak — jak pisze T. Bolduan — uczonego trzeba, niestety, surowo ocenić jako człowieka; pozwolił się bowiem wciągnąć w pewnym okresie w polityczne intryki szowinistów niemieckich.

W numerze 3/1964 „Litera“ ten sam autor przedstawił w artykule *Bard Walii i przyjaciel Kaszubów* Alfonsa Parczewskiego (1849—1933), adwokata z Kalisza, w 1915 r. organizatora Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1919 r. — Wydziału Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (którego był potem rektorem), zamiłowanego historyka i etnografa. W życiu Parczewskiego specjalnym rozdziałem były zainteresowania etnografią i historią Kaszubszczyzny. Był m.in. autorem pierwszego w polskiej literaturze naukowej szkicu historyczno-etnograficznego o Kaszubach, zamieszkujących Pomorze Zachodnie: *Szczątki kaszubskie w prowincji pomorskiej* (Poznań 1896).

W następnym numerze „Litera“ T. Bolduan w artykule *Uniwersytet bałtycki* podał wiele faktów z historii uniwersytetu w Gryfii (Greifswald), założonego